

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –**

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE
– PROCEEDING BOOK –**

Штип, 24 – 25 Септември, 2015
Shtip, September, 24-25, 2015

fesconference@ugd.edu.mk

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
UNIVERSITY “GOCE DELCEV” SHIP
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES

**ОБРАЗОВАНИЕТО ВО XXI ВЕК
– СОСТОЈБИ И ПЕРСПЕКТИВИ –**

**МЕЃУНАРОДНА
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА
Штип, 24 – 25 Септември, 2015**

– ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ –

**EDUCATION IN XXI CENTURY
– CONDITIONS AND PERSPECTIVES –**

**INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONFERENCE**

Shtip, September, 24-25, 2015

– PROCEEDING BOOK –

Штип, 2016

Издавач / Publisher

Универзитет „Гоце Делчев“ Штип University "Goce Delcev" - Stip
Факултет за образовни науки Faculty of Educational Science

За издавачот / For publisher

Проф.д-р Соња Петровска, декан / PhD Sonja Petrovska, Dean

Издавачки совет / Publishing council

проф. д-р Блажо Боев Prof. Blazo Boev, PhD
проф. д-р Лилјана Колева Гудева Prof. Liljana Koleva Gudeva, PhD
проф. д-р Кирил Барбареев Prof. Kiril Barbareev, PhD
проф. д-р Дејан Мираковски Prof. Dejan Mirakovski, PhD

Главен и одговорен уредник / Editor in chief

Проф.д-р Соња Петровска PhD Sonja Petrovska

Технички уредник / Technical Editing:

Доц. д-р Верица Јосимовска Ass. Prof. Verica Josimovska, PhD
Доц. д-р Билјана Попеска Ass. Prof. Biljana Popeska, PhD
Доц. д-р Деспина Сивевска Ass.Prof. Despina Sivevska, PhD
Славе Димитров Slave Dimitrov

Јазично уредување / Language Editor:

Виолета Карагунова / Violeta Karagunova (Macedonian language)
Снежана Кирова / Snezana Kirova (English language)

Дизајн / Design:

Славе Димитров

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

37"20"(082)(048.3)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција (2015 ; Штип)

Образованието во XXI век [Електронски извор] : состојби и
перспективи : книга на апстракти / Меѓународна научна конференција,
Штип, 24-25 септември, 2015 = Education in XXI century : conditions
and perspectives : book of abstracts / International scientific
conference, Shtip, September, 24-25, 2015. - Текст во PDF формат,
содржи 100 стр.. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", Факултет за
образовни науки = Shtip = University "Goce Delcev" Shtip, Faculty of
educational sciences, 2015

Начин на пристап (URL): <https://e-lib.uqd.edu.mk/naslovna.php>. -

Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 29.12.2015. -
Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-244-275-4

1. Насп. ств. насл.. - I. International scientific conference
(2015 ; Shtip) види Меѓународна научна конференција (2015 ; Штип)

а) Образование - 21 в. - Зборници - Апстракти

COBISS.MK-ID 100254474

Organizers:

University "Goce Delcev" - Stip
Faculty of Educational Sciences
Republic of Macedonia

Organizing Committee:

Sonja Petrovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Todor Cepreganov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Nikola Smilkov, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Republic of Macedonia

Kiril Barbareev, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Despina Siveska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Biljana Popeska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Traje Stojanov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Irena Kitanova, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Oliver Cackov, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Jadranka Runceva, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Verica Josimovska, Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delcev" in Stip, Republic of Macedonia

Editorial board:

Ph.D Leonid F. Chuprov, Russian Academy of Natural History (RANH, Moscow), Chernogorsk, Russia

PhD Mark R. Ginsberg, College of Education and Human Development at George Mason University, Fairfax, Virginia, USA

Ph.D Ivan Prskalo, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Milan Matijević, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Sinisa Opic, University of Zagreb, Croatia

Ph.D Tamara Gazdic-Aleric, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb, Croatia

PhD Zaharnytska Iryna Ivanivna, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD, Lutsenko Iryna Oleksiivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

PhD Sukhorukova Halyna Viktorivna, Department of Children's Creativity, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine

- PhD Kot Nataliia Mykhailivna**, Department of Theory and History of Preschool Pedagogy, Institute of the Child Development, National Pedagogical Dragomanov University, Kiev, Ukraine
- PhD Anna Studenska**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- Phd Alina Szczurek-Boruta**, Faculty of Ethnology and Educational Science, University of Silesia, Poland
- PhD Stojan Bogdanovic**, University of Nis, Serbia
- PhD Stojan Cenikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Stana Smiljkovikj**, Teaching Faculty, Vranje, University of Nis, Serbia
- PhD Emina Hebib**, Faculty of philosophy, Belgrade, Serbia
- PhD Živorad Milenovic**, Teaching Faculty, Ieposavic, University of Kosovska Mitrovica, Serbia
- PhD Prof. Iliana Petkova**, Faculty of Education, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Trayan Popkochev**, Sout-West University "Neofit Rilski" Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Krasimira Mutavchieva**, Trakiski Univerzitet, Faculty of Pedagogy, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Eleonora Mileva**, Teaching Faculty, National Sports Academy "Vasil Levski", Sofia, Bulgaria
- PhD Anzhelina Yaneva**, Sports Department, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria
- PhD Veselina Ivanova**, Faculty of Education, Trakia University, Stara Zagora, Bulgaria
- PhD Elka Kirilova Yanakieva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Margarita Koleva**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Nino Mihajlov**, Faculty of pedagogy, Southwest University of Neophyte Rilski, Blagoevgrad, Bulgaria
- PhD Tatjana Novovic**, Faculty of Philosophy, University of Niksic, Montenegro.
- PhD Sonja Petrovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Emilija Petrova Gorgeva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Mirascieva**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Stavreva Veselinovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stevan Aleksoski**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Blaze Kitanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Nikola Smilkov**, Art Academy, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Todor Cepreganov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Snezana Jovanova Mitkovska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Kiril Barbareev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Despina Sivevska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Biljana Popeska**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Stojanov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Trajce Nacev**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- PhD Stojko Stojkov**, Faculty of Educational Sciences, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Snezana Kirova**, Faculty of Philology, University Goce Delcev Stip, Macedonia
- MSc Lence Nasev**, Academy of Music, University Goce Delcev Stip, Macedonia

LADIES AND GENTLEMEN, DEAR GUESTS!

With great honor and pleasure I welcome You on behalf of all teachers, associates, employees and students of the Faculty of Educational Sciences at the University "Gotse Delchev" in Shtip and I wish You pleasant moments during this solemn event organized to mark 20 years of university education of teachers.

But in fact, the Faculty of Educational Sciences basis its twenty years of existence on 146 year continuous development of formal education of teachers and preschool teachers in the region. The achievements of the Pedagogical-Seminary school founded in 1869, the existence of which is linked to the name of the creator of the first primer and the first textbook for teachers - School Pedagogy - Josif Kovachev, and to the name of the great teacher Gotse Delchev, followed by the School for Teachers established in 1946, Higher Pedagogical School founded in 1959, and the Pedagogical Academy (1961) are woven into the tradition and development of our Faculty.

In 1995 the two-year formal education of teachers and preschool teachers developed into four-year university studies.

In 2007 the Pedagogical Faculty became part of the State University "Goce Delchev" in Shtip, said to be the fastest growing university in Macedonia.

Following the global trends in teacher education, modern trends in education policymaking in Europe and in the world, respecting the knowledge of the history of civilizations as an important intellectual resource for social development, as well as scientifically and experientially diagnosed educational challenges that have emerged as a result of deep changes of values in our society and globalization trends (scientific, educational, technological, and economic) the Faculty of Educational Sciences has designed study programs for I, II and III cycle of studies in accordance with the organizational - pedagogical quality standards in compliance with the principles of the Bologna Declaration and European credit-transfer system with a high level of recognition in the area of European Higher Education.

If 20 years ago our Faculty started to implement teaching with 5 PhDs and 3 masters as regular employees, today we can proudly say that our academic community is comprised of 20 PhDs and one master.

Today our students have the opportunity to educate themselves at the faculty which sees its future as a continuous development aimed at:

- Strengthening and expanding international partnerships
- Popularization of mobility of students and staff,
- Internationalization and improvement of scientific research work,
- Improvement of pedagogical approaches to teaching and links with practice, putting students at the center of the educational process.

Ladies and Gentlemen,

I take this opportunity to thank you for coming today to celebrate with us the teaching profession and our contribution to it.

We are quite aware that the road to success is long and winding and it is easier to travel with joint forces. That is why we wanted to mark this celebration by organizing a scientific conference dedicated to education in the 21st century. Let us share our knowledge, understanding and experiences regarding the situation and perspectives and suggest possible ways of modernization. 89 papers have been submitted and there are authors from 8 countries. This is really promising!

Once again, I wish you all a warm welcome and successful work.

Dean,
Prof. d-r Sonja Petrovska
24. 09. 2015., Stip

ПОЧИТУВАНИ ...

Со голема чест и задоволство, Ве поздравам во името на сите наставници, соработници, вработени и студенти на Факултетот за образовни науки при Универзитетот Гоце Делчев во Штип и Ви посакувам пријатни моменти во текот на оваа свечена манифестација организирана по повод 20 годишно факултетско образование на наставници и воспитувачи.

Факултетот за образовни науки своето постоење го темели на 146 годишниот континуиран развој на формалното образование на наставници и воспитувачи на овие простори. Во традицијата и развојот на нашиот факултет се вткаени достигнувањата на Педагошко-богословското училиште основано во 1869 год. Со чие постоење се врзува името на творецот на првиот буквар и првиот учебник за наставници – Школска педагогија – Јосиф Ковачев, и името на големиот учител Гоце Делчев, па Учителската школа основана во 1946 год, Вишата педагошка школа формирана во 1959 год, Педагошката академија (1961 год.).

Во 1995 година формалното двегодишно образование на наставници и воспитувачи прераснува во четиригодишно факултетско образование.

Во 2007 година Педагошкиот факултет стана дел на државниот Универзитет „Гоце Делчев“ во Штип, кој го носи епитетот најбрзорастечки Универзитет во Р Македонија.

Следејќи ги глобалните тенденции во образованието на наставници, современите тенденции во креирањето на образовните политики во Европа и во Светот, респектирајќи ги знаењата за историјата на цивилизациите како значаен интелектуален ресурс за општествениот развој, како и научно и искусствено дијагностицираните воспитни предизвици кои се појавија како резултат на длабоките вредносни промени во нашето општество и глобализациските тенденции (научни, образовни, техничко-технолошки, економски) ФОН дизајнираше студиски програми за I, II и III циклус на студии согласно организациско –

педагошки стандарди за квалитет, согласно принципите на Болоњската декларација и Европскиот кредит-трансфер систем, со високо ниво на препознатливост во Европскиот високообразовен простор.

Ако пред 20 години нашиот факултет започна да ја реализира наставата и вежбите со 5 доктори на науки и 3 магистри, како редовно вработени, денес со гордост можеме да кажеме дека оваа академска заедница ја сочинуваат 20 доктори на науки и 1 магистер.

Денес нашите студенти имаат можност да се образуваат на факултет кој својата иднина ја гледа како континуиран развој во насока на:

- зајакнување и проширување на меѓународните партнерства,
- омасовување на мобилноста на студентите и на вработените,
- интернационализација и подобрување на научно-истражувачката работа,
- унапредување на педагошките пристапи во наставата и врските со практиката, поставувајќи ги студентите во центарот на образовниот процес.

Почитувани присутни,

Ја користам оваа прилика, да ви се заблагодарам што дојдовте денес заеднички да го чествуваме учителското дело и нашиот придонес во него.

Ние сме сосема свесни дека патот до успехот е долг и кривулест но и дека полесно се патува со заеднички сили. Затоа ова наше празнување сакавме да го одбележиме со Научна конференција посветена на образованието во 21 век, да ги споделиме нашите знаења, разбирања и искуства во врска со состојбите и перспективите како и да предложиме можни начини за негово осовременување.

Уште еднаш, На сите Ви посакувам топло добредојде и успешна работа!

Декан,

Проф. д-р Соња Петровска

24. 09. 2015. година Штип

TABLE OF CONTENTS

1. СО КВАЛИТЕТНИ ПРОМЕНИ ДО ПОКВАЛИТЕТНО УЧИЛИШТЕ Блаже КИТАНОВ	5
2. LANGUAGE CULTURE – A SEGMENT OF LANGUAGE EDUCATION Violeta NIKOLOVSKA	9
3. RESEARCH TRENDS IN EDUCATION IN MULTICULTURAL ENVIRONMENTS IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA Elizabeta TOMEVSKA-ILIEVSKA, Emilija SIMONOVSKA JANACKOVSKA, Sadudin SADIKI	15
4. USING AUTOMATIC TEXT CATEGORIZATION TECHNOLOGIES IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS Anna GLAZKOVA	23
5. THE ROLE OF BUSINESS SCHOOL IN THE POST-GRADUATE EDUCATIONAL SYSTEM Nikita RAVOCHKIN	27
6. FORMATION OF ETHICAL RULES (CODE) IN PRESCHOOLERS THROUGH THE BULGARIAN CHILDREN'S FOLKLORE GAMES Julia DONCHEVA	32
7. FORMATION OF HUMAN POTENTIAL: INSTITUTIONAL MECHANISMS AND POLICIES Stanka RINKOVA	36
8. THEORETICAL FORMULATION AND SCIENTIFIC JUSTIFICATION OF THE PROBLEM OF TRAINING TEACHERS IN TECHNICS, TECHNOLOGY AND ENTREPRENEURSHIP Tsvetana KOSTADINOVA ANTIPESHEVA	41
9. INTERACTIVITY IN TEACHING STUDENTS MODERATORS Kosta KOSTOV, Silvia KYUCHUKOVA, Hristina MILCHEVA	45
10. EVALUATION OF STUDENTS' LEARNING UNDER THE PRISM OF EXPECTED OUTCOMES Teuta SHABANI, Suzana NIKODINOVSKA BANCOTOVSKA	49
11. COMMUNICATION IN THE TEACHING PROCESS. INTERACTIVE NATURE OF COMMUNICATION Valentina VASILEVA	57
12. PHYSICAL ACTIVITY OF 3-4 YEARS OLD CHILDREN IN KINDERGARTEN Filip SHABANSKI	60
13. MACEDONIAN LANGUAGE IN SECONDARY EDUCATION Liljana MAKARIJOVSKA, Zhaklina GJORGIJOSKA	64
14. STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS TEACHING GRAMMAR IN THE FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM Vesna KOCEVA, Marija TODOROVA	69
15. FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY Marija TODOROVA, Vesna KOCEVA	75
16. TEACHERS AS A FACTOR FOR THE DEVELOPMENT OF KEY COMPETENCE CULTURAL EXPRESSION AMONG STUDENTS Svetlana PANDILOSKA GRNCHAROVSKA, Fadbi OSMANI, Gordana STANKOVSKA	82
17. INTRODUCTION OF THE DUAL SYSTEM IN THE BULGARIAN VOCATIONAL EDUCATION – REALITY AND CHALLENGES Svetlana NIKOLAEVA	86

18. THE VALUES OF EDUCATIVE FUNCTION IN RELATION PARENT-SCHOOL Ardita CEKA, Rabije MURATI	89
19. ELECTRONIC VERSUS TRADITIONAL TEST FOR MATHEMATICS IN PRIMARY SCHOOLS Katerina PANEVA	93
20. THE SIGNIFICANCE OF LOCALLY DEVELOPED EDUCATIONAL SOFTWARE IN THE PROCESS OF SCHOOLS' COMPUTERIZATION Olga SAMARDJIKJ JANKOVA	99
21. THE ACTIVITY OF MUSICAL GAMES FOR CHILDREN Mujeser ILJAZI	105
22. THE PATIENT IN THE PROCESS OF LEARNING IN HIGHER MEDICAL SCHOOL Silvia KYUCHUKOVA	110
23. INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING MUSIC EDUCATION Lence NASEV	113
24. LEISURE TIME AND SPORT ACTIVITIES OF STUDENTS FROM THE FACULTY FOR PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOL EDUCATION AT SOFIA UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI" – BULGARIA Georgi IGNATOV	116
25. PLACE OF LIVING AS A FACTOR IN ORGANIZING STUDENTS' LEISURE TIME Despina SIVEVSKA, Biljana POPESKA	122
26. METHODOICAL APPROACH TO LEARNING ABOUT THE HOLOCAUST BY THE MODEL OF YAD VASHEM SCHOOL Zhivorad MILENKOVIC	129
27. A HERMENEUTIC READING OF A POETIC LITERARY WORK DURING IMPLEMENTATION OF A LESSON Milena RISTOVA-MIHAJLOVSKA	136
28. SOME GUIDELINES FOR INTELLECTUAL PREPARATION DURING PHYSICAL CONTACT BETWEEN THE INSTRUMENT AND THE PIANIST Angele MIHAJLOVSKI	142
29. IMPLICATION OF EFFECTIVE SCHOOL MANAGEMENT FOR THE CONTINUING PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS Kristinka OVESNI, Emina HEBIB, Vera RADOVIĆ	148
30. THEORIES, SOCIAL EXPERIENCES AND PRACTICE IN INTERCULTURAL PEDAGODY Alina SZCZUREK-BORUTA	157
31. TEACHERS' ASSESSMENTS OF CERTAIN CURRICULAR DETERMINANTS IN PRIMARY SCHOOL Milan MATIJEVIĆ, Siniša OPIĆ, Goran LAPAT	162
32. THE SOCIO-POLITICAL IMPACT OF THE NEW SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL TRENDS IN ARCHAEOLOGY, HISTORY AND RELATED FIELDS Ljuben TEVDOVSKI	172
33. THE PRACTICE OF TAEKWONDO AS A PREDICTOR OF MOTOR ABILITIES Ivan PRSKALO, Anamaria RADIĆ	178
34. THE RELATION MOTIVE - TEACHING CONTENT IN STIMULATING COGNITIVE ABILITIES THROUGH ARTISTIC ACTIVITIES AT PRESCHOOL AGE Maja RAUNIK KIRKOV	182
35. CONTEMPORARY ADULT LITERACY MODELS Elena RIZOVA, Zoran VELKOVSKI	188

36. COMPARATIVE ANALYSIS OF PROGRAMS FOR PRE-SCHOOL EDUCATORS IN EUROPE Kiril BARBAREEV, Alma TASEVSKA	196
37. INCLUSIVE EDUCATION - ROLE OF THE TEACHER AND BENEFITS Sonja PETROVSKA	203
38. THEORETICAL APPROACHES TO MODERN INTERPRETATION OF PEDAGOGY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS Eleonora MILEVA	210
39. POSTMODERN CONCEPTS OF FOUCAULT'S EDUCATION AND ITS RELATIONSHIP WITH DISCIPLINE Kushtrim AHMETI	215
40. ECOLOGY – A NECESSARY FACTOR IN TEACHING METHODS FOR NATURE AND SOCIETY STUDIES FOR FORMING A RESPONSIBLE PERSON Oliver CACKOV, Tatjana GREGOVA	219
41. THE ISSUE OF RESPECTING THE DEVELOPMENTAL POSSIBILITIES AND ACTIVITY-PLANNING IN EARLY CHILDHOOD DEVELOPMENT Alma TASEVSKA, Kiril BARBAREEV	223
42. INTEGRATION OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES INTO PRESCHOOL EDUCATION Tatyana V. NIKULINA	228
43. WHAT SHOULD MODERN SCHOOL LEARN Snezana KIROVA, Dragana KUZMANOVSKA, Biljana IVANOVA	233
44. EDUCATIONAL FUNCTION OF THE SCHOOL IN CONTEMPORARY SOCIETY Emilija PETROVA GORGEVA, Mitko KOCEV	238
45. SOME METHODS IN TEACHING PHYSICAL AND HEALTH EDUCATION Marjan MALCEV	243
46. REVIEW OF ADOLESCENT LITERATURE THROUGH COMPARATIVE ANALYSIS OF THE NOVELS "THE BLUE PATH OF LOVE" BY METODI MANEV AND "VOICE OF LOVE" FROM GROZDANA OLUJIC Jovanka DENKOVA	247
47. INTERPRETATION OF A LYRIC POEM IN IV AND V GRADE Blaze KITANOV, Irena KITANOVA	253
48. TRAINING EFFICIENCY OF CYCLISTS SPECIALIZED IN ROAD CYCLING Ivan KOLEV	258
49. PHYSICAL EDUCATION AND DIAGNOSTIC PROCEDURES Veselina IVANOVA, Galena TERZIEVA	262
50. PROTECTION OF IMMOVABLE CULTURAL HERITAGE THROUGH EDUCATING STUDENTS OF PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Trajce NACEV, Dragan VESELINOV	265
51. FORMATION OF TOLERANCE IN ADOLESCENTS Valentina VASILEVA	271
52. NEW EDUCATIONAL POLICIES AND THEIR REFLECTIONS ON SOCIAL DEVELOPMENTS Daniela KOCEVA, Snezana MIRASCIEVA	275
53. PRESENCE OF ENTREPRENEURSHIP IN PRIMARY EDUCATION IN MACEDONIA Lulzim MEHMETI	280
54. CONSONANT /J/ IN COLLOQUIAL SPEECH AND ITS IMPACT ON WRITING Blaga PANEVA	284
55. METHODOLOGICAL STRUCTURE OF A LESSON FOR INTERPRETATION OF A FAIRY TALE Irena KITANOVA	289

56. THE INFLUENCE AND THE EFFECTIVENESS OF FORMATIVE ASSESSMENT AND THE FEEDBACK IN STUDENTS' SUCCESS AND ACHIEVEMENTS Valdeta ZENUNI-IDRIZI	294
57. AESTHETIC EDUCATION OF EDUCATORS AS A FUTURE CHALLENGE Valentina PAJAZITI, Vlora MARKU-TUQI	299
58. SOCIAL AND COMMUNICATIONAL-INTERACTIVE COMPETENCES OF TEACHERS AND STUDENTS IN EDUCATION Florina SHEHU	302
59. INFLUENCE OF MEDICINES ON THE COGNITIVE SKILLS OF CHILDREN WITH CHRONIC DISEASES Elena IVANOVA BUYUKLIEVA	308
60. THE SPIRITUAL ASPECT OF HUMAN DEVELOPMENT AND THE EDUCATION IN XXI CENTURY Eleonora PENCHEVA	312
61. RESEARCH IN TEACHING PRACTICE Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA	316
62. HOW ARE PEACE AND TOLERANCE REPRESENTED IN HISTORY TEXTBOOKS FOR PRIMARY AND SECONDARY EDUCATION Todor CEPREGANOV, Sonja NIKOLOVA	324
63. ETHICS AS TEACHING Trajce STOJANOV	330
64. RISK ASSESSMENT OF HYGIENIC AIR QUALITY UPON PRESCHOOL CHILDREN'S HEALTH IN KINDERGARTEN "VERA CIRIVIRI TRENA" IN SHTIP Snezana STAVREVA VESELINOVSKA	335
65. ABOUT SOME EDUCATIONAL GOALS IN TEACHING-SOCIO-CULTURAL PROBLEM OR A CHALLENGE MODERN EDUCATION Snezana MIRASCHIEVA, Emilija Petrova GJORGJEVA, Daniela KOCEVA	339
66. ESCAPE FROM THE WAR –TIME IN THE UNCERTAINTIES OF LIFE TO REFUGEE IN BULGARIA. FUNDAMENTAL RIGHTS OF PERSONS SEEKING INTERNATIONAL PROTEKTION IN TERMS OF THE BUREAUCRATIC SYSTEM IN BULGARIA Pavlin PETROV	344
67. HIGHER EDUCATION IN THE PERIOD OF TRANSITION Verica JOSIMOVSKA	353
68. RESEARCH OF THE CONFLICT ZONES IN THE SYSTEM OF INTERPERSONAL RELATIONSHIPS OF THE CHILD BY THE METHODOLOGY OF RENE GILLE Julia DONCHEVA	356
69. CLASSROOM SOCIAL CLIMATE Despina SIVEVSKA	360
70. COMPATIBILITY OF PRESCHOOL AND PRIMARY SCHOOLA CURRICULA IN R. MACEDONIA Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA, Biljana POPESKA	366
71. THE IMPORTANCE OF THE CAREER CONSELING PROCESS Tanja ATANASOSKA, Biljana CVETKOVA DIMOV, Ana GJORGJEVA	376
72. ROLE OF MANAGEMENT IN IMPLEMENTING EDUCATION INCLUSIVE POLICIES Sadete TERNAVA-OSMANI, Voglushe KURTESHI	380
73. WHICH FACTORS ACCORDING TO THE PARENTS AFFECT THE EDUCATION OF CHILDREN Voglushe KURTESHI	385

74. THE PHILOSOPHICAL PARADIGM OF SIGMUND FREUD Slobodan MARKOVIC	370
75. EDUCATIONAL NEEDS AND ACHIEVEMENTS OF ROMA CHILDREN AND OTHER CHILDREN FROM MARGINAL ETHNIC GROUP IN RM Stevan ALEKSOVSKI	377
76. COMMUNICATIVE-PEDAGOGICAL FEATURES OF COMMUNICATION IN THE EDUCATIONAL PROCESS-COMMUNICATIVE COMPETENCE Biljana GRAMATKOVSKI, Jasminka KOCHOSKA	387

RESEARCH IN TEACHING PRACTICE

Snezana JOVANOVA-MITKOVSKA ¹

Abstract

Modernization and rationalization of the educational process is inconceivable without organization and realization of pedagogical research. Scientist – researchers and policy-makers had primacy in the organization and conduct of such research a few years ago. The changes that are going on in the area of upbringing and education led to changes in the position and role of the contemporary teacher (teacher in primary and secondary school, preschool teacher): the role of an instructor, advisor, coordinator, organizer, manager, reflective practitioner, innovator, researcher etc. Changing and innovation in educational practice is unthinkable without conducting specific research in which teachers will be researchers.

Appropriate methodological literacy is necessary for the realization of this role, which teachers should acquire during their initial education and further enhance it, by way of their direct involvement in specific research in the role of an assistant researcher or partner, and after that in the realization of their own research (role of organizer or leader of the research).

In the article we present some theoretical considerations concerning the role and importance of the empirical, applied research in educational practices. We also present the results of the realized research that refers to the views and opinions of teachers (teaching staff from the first and part of the second cycle of nine-year primary education) about the contribution applied research will bring to the development of the educational, teaching practice.

Keywords: *methodological literacy teacher, empirical research, micro research.*

ИСТРАЖУВАЊА ВО НАСТАВНАТА ПРАКСА

Апстракт

Модернизацијата и рационализацијата на процесот на воспитание и образование е незамислива без организација и реализација на педагошките истражувања. Приматот во организацијата и реализацијата на овие истражувања до пред неколку години го имаа научниците - истражувачи, креаторите на образовната политика. Промените кои се случуваат во областа на воспитанието и образованието доведоа до промени во позицијата и улогите на современиот учител (наставник, воспитувач): улога на поучувач, советник, насочувач, координатор, организатор, менаџер, рефлексивен практичар, иноватор,.. улога на истражувач. Менувањето, иновирањето на наставната работа, воспитната пракса е незамисливо без спроведување на конкретни истражувања во кои улогата на истражувач ќе ја има токму учителот. За остварување на оваа улога неопходна е соодветна методолошка писменост која учителот ја стекнува во текот на иницијалното образование, а понатаму истата ја усвршува по пат на негово учество во конкретни истражувања, во улога на помошник истражувач, партнер, па сè до реализација на сопствени истражувања (улога на организатор и реализатор на истите).

Во трудот се презентирани теоретските согледувања кои се однесуваат на улогата и значењето на емпириските, применетите истражувања во воспитната пракса, како и презентирани се резултати од реализирано истражување кои се однесуваат на ставовите и мислењата на наставниците (наставен кадар од првиот и дел од вториот циклус од основното деветгодишно образование) за придонесот кој го имаат применетите истражувања за развојот на воспитно-образовната и наставната пракса.

Клучни зборови: *методолошка писменост; учител; емпириски истражувања; микро истражувања.*

¹ Faculty of Educational Sciences, University "Goce Delchev", Stip, Macedonia, snezana.jovanova@ugd.edu.mk,

Вовед

Последниве неколку години, сведоци сме на сè поголеми и интензивни промени во воспитанието и образованието, промени во концепцијата на основното воспитание и образование - деветолетка, нови програми- природни науки, математика по Кембриџ, промени во методскиот пристап во реализацијата на наставните содржини, промени во артикулацијата на наставните часови итн.

Промените кои се воведуваат во образовната сфера се насочени кон унапредување на квалитетот во воспитно-образовниот, наставниот процес. Но, дали модернизацијата и рационализацијата на процесот на воспитание и образование може да се замисли без претходно преиспитување, проучување, истражување на постојната практика. Се разбира, одговорот на поставеното прашање би бил одречен. Токму оттаму, приговорите кои се упатуваат на воведувањето на промените, иновациите во воспитанието, образованието и наставата се однесуваат токму на нереализираните истражувања, проучувања, испитувања и врз база на резултатите од нив, врз основа на констатираните и воочени недостатоци, слабости, откривањето на позитивните, јаки страни и пристапување кон креирање на успешна образовна политика.

За надминување на ваквите проблеми многу ќе ни помогне оспособеноста на креаторите на образовната политика, наставниците за реализација на конкретни, пред сè, емпириските истражувања.

Што подразбираме под истражување, проучување, создавање?

Кога се говори за конкретниве поими, во проучуваната литературата која се однесува на оваа проблематика наидуваме на нивно поистоветување, изедначување, во смисла дека сите се однесуваат на процеси насочени кон создавање. Сепак, истакнуваме дека помеѓу наведените поими постојат своевидни како јазични, така и суштински разлики.

Сознавањето се сфаќа како „процес на доаѓање (откривање, одредување, формулирање...) до сознанија (сфаќања, ставови, знаења, вистини...) за воспитанието и образованието. До сознанието на воспитанието и образованието се доаѓа со научни истражувања-интуитивни, здраворазумски, искусвени и историски теории.

Целта на создавањето во воспитанието и образованието не е само запознавање, но и менување на педагошката стварност, т.е. запознавање на ефикасноста на одделни воспитно-образовни постапки, со цел примена на тие постапки кои даваат најдобри резултати во остварување на воспитно-образовните задачи, т.е. менување на стварноста. (Јованова, С. 2013: 12)

Проучувањето е процес на организирано, според одредени принципи и правила раководено, пред сè, **теориско разгледување** на педагошките и воспитни проблеми. Сознавањето на воспитанието треба да се одликува со јасност, цел и задача на проучувањето, систематичност, придржување кон одредени норми, потпирање на реално постојните факти за да се дојде до валидни сознанија за воспитанието.

Со **истражувањето**, пак, се означува создавање на воспитната пракса со цел да се откријат закони и законитости, битни врски и односи, поврзаност, условеност кои во воспитната пракса постојат и влијаат. Истражувањата се посебен вид и облик на создавања, кои мораат доследно да се организираат и спроведат според конкретни методолошки барања. Насочени се кон откривање и утврдување на закони и законитости кои владеат во и помеѓу педагошките појави, секогаш се изведува со примена на научно истражувачки методи, техники, инструменти и е насочено кон менување, иновирање и унапредување на воспитно-образовната теорија практика.

„Нема валидно истражување во образованието ако не се бараат и собираат факти за образованието и воспитанието на различно ниво“. (Савичевиќ, Д., 1996:177)

Зошто се изведуваат истражувања?

Желбата која постои кај секој од нас да дознаеме нешто ново, нашата љубопитност, заинтересираност за стекнување на нови сознанија е нешто кое е наша водилка уште од мали нозе. Всушност, истражувањето започнува уште од најмала возраст.

Љубопитството да се истражува светот околу нас, да се трага по одговори на значајни прашања, проблеми, чиј одговор нè засега нас и пошироката стручна и научна јавност, е нешто на кое не можеме како единки да му одолееме. На тој пат кон непознатото, се разбира, се служиме со одредени методи, постапки и стратегии. На база на собирање и добивање на конкретни податоци

добиваме некое сознание. Но, не секое сознание до кое ќе дојдеме е научно сознание. Се разбира, во тој процес на стекнување на сознанија нужно е придржувањето до одредени принципи, методи, правила и одредена организација. Во таа насока и ќе се задржиме на определбата дека истражувањето е „процес на организирано, според одредени правила и принципи испитување на емпиријата, т.е. воспитната практика, т.е. високо организирана активност на високо организираната материја ‘мозокот’“.
(Vujević, M., 2006:55)

Зошто истражување во образованието и воспитанието? Затоа што без истражување, без констатирање на постојните и претходните состојби не можеме да ја предвидиме и иднината на нашиот воспитно-образовен систем, не е можно ни унапредување на воспитно-образовната работа во училиштата, детските установи.

Истражувањата во областа на воспитанието и образованието се насочени кон подобрување на методите и техниките во работата на училиштето, а истражувањата во наставата се, пак, насочени кон модернизација и рационализација на процесот на воспитание и образование и имаат педагошка, дидактичка и методолошка функција. (Максимовиќ, Ј. 2011: 2)

Секое истражување, всушност, започнува со воочување на конкретен проблем, па врз таа основа одредување на предметот на истражувањето и одредување на целта, целите на истражувањето. Одредувањето на целта на секое истражување е клучно затоа што со нејзиното одредување се одредува и правецот на истражувањето, т.е. дали ќе се работи за: *описување* - сфатено и разбрано како еден систематски пристап кон некоја набљудувана и проучувана појава врз основа на претходно одреден план за набљудување (целосен опис или акцент на некои аспекти од набљудуваната појава); *објаснување* - се базира на претходно собрани релевантни податоци и врз таа основа детално објаснување дали истите се во насока на потврдување или отфрлање на претходно поставената /и хипотеза/ и *предвидување* кое се однесува на проширувањето кое ќе се изведе, но е надвор од едноставниот опис на појавата, прогнозата и предвидувањето кон што ќе води понатаму резултатот од конкретното истражување.

Кој се може да изведува истражувања во воспитанието и образованието?

- Креатори на образовната политика, учители, психолози, педагози, студенти постдипломци, социолози, антрополози;

- економисти, кои истражуваат конкретни аспекти на феноменот воспитание и образование;

- наставниците со третман на „техничари и технолози“ во образовната и воспитна работа, чија задача се исцрпуваше со примена на расположивите педагошки сознанија, па на таа основа последниве години и нивно вклучување во тимови на истражувачи, индивидуални истражувачи, како и обиди за вклучување на учениците во насока на нивно оспособување за истражување, постапно преку примена на истражувачката постапка во наставниот процес.

„Наставникот е основниот субјект на наставата и значаен фактор за неговото унапредување, а тоа може да се постигне само со истражувачка работа. Учествовањето на наставникот во педагошкото истражување се вклопува во потполно нова концепција за улогата на наставникот во наставата и образованието. Истражувачката пракса и методолошката оспособеност на наставникот подразбираат не само теориски методолошки и статистички знаења, туку и сосема конкретни знаења кои се потребни за изборот и примена на соодветни методолошки постапки, но истовремено и знаења потребни за интерпретација на средени и обработени податоци од истражувањето и презентирани резултати на состаноците на стручните активи, наставничките совети и на советувањата. Станува збор за конкретна методолошка оспособеност на наставникот која опфаќа методолошка способност и методолошка култура, позитивен став кон својата работа (радост, задоволство од работата), да покажува организациони способности, работни способности, упорност и истрајност, започнатото да се доведе до крај, да се помине патот, не така едноставен, од идеја, план, акција, до резултат, без оглед на видот на истражувањето кое ќе го преземе“ (Максимовиќ, Ј. 2012: 273).

Видови педагошки истражувања

При проучување на литературата поврзана со истражувањата, видовите на истражувања, наидовме на синтагмата „видови педагошки истражувања“. Истата се однесува на: „свкупноста на организацијата на едно проучување, односно истражување на воспитанието, условеност на тој процес,

неговата внатрешна кохерентност, меѓусебна поврзаност и условеност на сите делови на таа единствена целина”.

Разликите помеѓу различните видови истражувања произлегуваат од различните критериуми кои се земаат во вид при нивната поделба.

Се разликуваат:

- фундаментални,
- применети,
- квантитативни,
- квалитативни,
- монодисциплинарни,
- интердисциплинарни,
- социометриски,
- трансферзални, лонгитудинални,
- современи,
- акциони и
- емпириски.

Кој вид на педагошко проучување и истражување ќе се примени зависи од повеќе фактори меѓу кои: предметот, целта и задачите на истражувањето, видот на факти кои ќе бидат собрани во истражувањето, логичко-методолошките постапки кои ќе се применат, материјалните, кадровските, временските и други услови.

Предмет на нашата елаборација се емпириските истражувања.

Емпириски истражувања - поим, карактеристики

Тоа се вид на истражувања каде податоците се собираат од непосредната воспитно - образовна пракса во експерименталните-педагошки лаборатории.

Секое педагошко истражување кое поаѓа од воспитната пракса, кое за основа на проучувањето го зема искуството како фактор (емпиријата) се нарекува *емпириско истражување*. (Бањур, В., Поткоњак, Н., 1999)

Своите зачетоци ги бележат во 19 век кога се јавуваат и првите обиди и во областа на општествените науки, исто онака како и во природните науки да се обезбеди егзактност, објективност и научност во истражувањето. Насочени се кон истражување на постојните состојби во воспитната пракса, што значи проблемите произлегуваат од непосредната емпирија и нивното решавање води кон непосредно менување на постојната состојба и процес во нови состојби и процеси. Ги изведуваат самите просветни работници. Се поаѓа од општите педагошки сознанија. Доминантно е индуктивното заклучување и компарацијата. Се користат и при утврдување на вредноста на педагошките принципи. Подразбираат примена на квантитативни, но и на повеќе квалитативни техники како: слободно, неформално интервју и партиципативно набљудување.

За истите во литературата се користат различни називи како:

- оперативни, чија цел е генерирање на знаењата кои ќе овозможат решавање на некои општи или поединечни проблеми на практиката;
- применети, кои се однесуваат, главно, на воспитната и наставната практика. Основната задача на овој вид на истражувања е пронаоѓање на патишта или начини за примена на општите, фундаментални сознанија, педагошките закони и законитости во практичната дејност. „Нивната задача е операционализацијата т.е. општите сознанија за воспитанието да се направат практично применливи и употребливи во конкретните услови во кои се одвива воспитното дејствување. Заради тоа овие педагошки истражувања се нарекуваат *оперативни истражувања*“; (Савичевиќ, 1996:224);
- иновативни - доколу во постојната воспитна пракса се внесуваат промени, иновации, новости;
- развојно-педагошки или генетички – поаѓајќи од фактот дека постојната воспитна пракса се менува, унапредува, подобрува, т.е преминува во нова подобра состојба;
- Се вбројуваат и акционите истражувања - саморефлективното испитување кое го преземаат учесниците во некоја социјална ситуација со цел да ја зголемат рационалноста и исправноста

на сопствената пракса, своето разбирање на таа пракса и ситуација во која таа пракса се одвива". (Ševkušić, S., 2013: 92)

Тек на емпириските истражувања

Овој вид на истражувања поминува низ истите етапи како и сите други видови на истражувања. Врз основа на воочениот, идентификуваниот и дефинираниот проблем од страна на истражувачот и тимот на истражувачи, се пристапува кон одредување на предметот на истражување, конкретната цел на истражување и задачите кои треба да се реализираат, се одредуваат хипотезите, методите, техниките, инструментите на истражување, процедурите за прибирање на факти и примерокот, се утврдува начинот на обработка, средување на фактите, па се оди кон втората етапа, етапата на спроведување која подразбира теренска работа - се однесува на собирањето и средувањето на податоците (може да се изведе рачно или, пак, со користење на ИТ технологијата, соодветниот софтвер). Во третата етапа се изведува анализа, синтеза, воопштување, т.е. интерпретација на резултатите од истражувањето, пишување на заклучокот и негово соопштување.

Савичевиќ (1996: 225) ни дава едно подетално објаснување на методолошката рамка на овој вид на истражувања, т.е.:

- Проблемот се појавува во одделението или наставната група. Истражувачот, како лице кое располага со знаењето, го започнува разговорот со наставниците;
- Проблемот систематски се дефинира и се формулираат хипотези за негово објаснување и решавање;
- Се спроведуваат потребните влезни мерки;
- Се применуваат постапки и нивните ефекти, од време на време се мерат;
- Се реализира завршна евалвација.

Што сè може да биде предмет на овие истражувања?

Предметот на истражување на емпириските истражувања може да биде разновиден и најчесто е поврзан со самата наставна и воспитно-образовна практика кога се трага по одговор на конкретно прашање, проблем или дилема и претставува обид за непосредно нивно решавање или менување и унапредување на практиката.

Предмет на емпириските истражувања можат да бидат:

- наставни содржини,
- форми, облици и
- методи и средства на воспитно образовна работа.

.....

Пример: Истражувања на дисциплината во одделението.

Всушност, речиси, секое педагошко прашање и наставно прашање, може да биде предмет на овој вид на истражувања.

Резултатите од спроведените емпириски истражувања можат да ги ползуваат наставници, стручни соработници, директори и сите оние кои пројавуваат интерес и се залагаат за унапредување во областа на воспитанието и образованието

Клучно е прашањето дали и колку се применуваат овие истражувања во непосредната воспитно-образовна пракса, т.е. кој, како и колку често се применуваат.

Методологија на истражување

Со цел да добиеме одговор на поставените прашања, реализиравме мало, микроистражување. Целта на реализираното истражување беше испитување на ставовите и мислењата на наставниците (наставниот кадар од првиот и дел од вториот циклус од основното деветгодишно образование) за придонесот кој го имаат емпириските истражувања во развојот и унапредувањето на воспитно-образовната работа и наставната пракса. Беше применет дескриптивно-апликативниот метод, а од техниките и инструментите за собирање на податоци беше применето интервјуирањето и протоколот за слободно интервју. Популацијата на истражување беше конечна - ја сочинуваа одделенски наставници од прво до петто одделение; примерокот беше едноставен, случаен, го сочинуваа 13 наставници од женски пол од Штип и Струмица од неколку ОУ.

Интерпретација на резултатите

Разговорот со интервјуираните наставници се одвиваше во пријатна атмосфера, врз основа на претходен договор и истакнување на целта на ова истражување. Повеќето од интервјуираните наставници беа со работно искуство од 10-15 години, наставници заинтересирани за унапредување на својот професионален и кариерен развој, наставници кои ја сакаат својата професија, сакаат да работат со ученици од основношколска и раноучилишна возраст.

Стануваше збор за наставници кои своето иницијално образование го стекнале на педагошките факултети во Р. Македонија, конкретно на факултетите во Штип, Битола и Скопје. Во текот на нивната едукација следеле настава од предметот Методологија на педагошкото истражување, наставен предмет кој имале можност да го следат во текот на еден семестар.

На прашањето за нивната методолошка оспособеност базирана на нивната едукација истакнаа дека им недостасува истата е недоволна за да можат самостојно да реализираат конкретни видови на истражувања. Сметаат дека имаат соодветни теоретски познавања кои се однесуваат на познавање на структурата на одделните видови проекти, предмет, хипотези и варијабли, ги знаат методите на истражување, но немале многу можности во текот на иницијалното образование и практично да ги применат соодветните сознанија. Теоретските сознанија, сметаат тие, понатаму треба да се збогатуваат и развиваат во непосредната воспитно-образовна работа низ самостојното стручно усовршување или, пак, низ различни институционални облици. Радува фактот што некои од нив направиле обиди на база на сознанијата од факултетот и реализираното социометриско истражување под менторство на предметниот професор, самостојно во сопствените паралелки да реализираат социометриско истражување чија цел била утврдување на состојбата во училиницата и на таа база реализација на конкретни активности, пред сè, на часовите на одделенската заедница, насочени кон подобрување на одделенската кохезивност и подобрување на социометрискиот статус на одделни ученици за кои било констатирано дека се изолирани поединци. Сметаат дека во текот на едукацијата на наставниците е неопходно овој наставен предмет да се реализира во текот на два семестра со тоа што во вториот семестар акцентот да биде ставен на практичните активности, вежби кои ќе подразбираат нивно учество во конкретни теренски истражувања, обработка на резултати, пишување на извештаи и нивно презентирање во конкретни списанија, што ќе им овозможи активно стекнување на истражувачка пракса, учење врз основа на искуството, партиципација во истражувачки активности, кооперација и учество во различни видови на методолошки истражувања.

- На прашањето за нивното учество, сега како наставници, во конкретни истражувања во нивните училишта, било самостојно, било како членови на истражувачки тимови, повеќето наставници одговорија негативно. Причината е, сметаат тие, дека пред нив постојат бројни, сложени задачи, временски повеќе се ангажирани, имаат премногу административни обврски, преголеми барања од нив, а и материјална стимулација за истражувачка работа не постои, освен личното задоволство.

Само двајца наставници учесници во проектни активности во училиштето учествувале во некое истражување, но, пред сè, како реализатори на анкетирањето претходно подготвено од страна на носителите на проектот и во еден дел од обработката на резултатите, средување на податоци во табели, одредување на нивните фреквенции, а сите останати активности ги реализирале носителите на проектот. Честопати во училиштата пополнуваат одредени инструменти за потребите на идните магистри, доктори на науки од кои можат да забележат кои конкретни проблеми во воспитанието и образованието се истражуваат.

- Потребата од реализација на емпириски истражувања во наставната работа ја истакнаа сите интервјуирани наставници. Сметаат дека реализацијата на истите би помогнала за унапредување на наставната работа од причина што новите програми предвидуваат примена на истражувачката постапка во наставата, нивни посolidни сознанија од повеќе области: биологија, хемија, физика, примена на нови стратегии, нови постапки, нови наставни средства и сл. Резултатите од ваквите истражувања, сметаат тие, би ги насочувале не само наставниците, но и креаторите на образовната политика кон конкретни промени, кон конкретни подобри решенија, а кои, пак, би воделе кон квалитет во наставниот и образовниот процес.

Наставниците сакаат самостојно, во соработка со стручниот тим, професорите од наставничките факултети да преземат конкретно истражување, да учествуваат во сите етапи до неговата реализација, а посебно во соопштувањето и примената на резултатите од истото се во насока на унапредување на наставниот и воспитно-образовниот процес. Исто така, ја истакнаа потребата од потесна соработка со стручни служби, претставници од БРО, со претпоставка дека сите новини кои се воведуваат да се засноваат на резултати од конкретно истражување. Но, сепак, успехот во реализацијата на вакви истражувања, сметаат тие, бара нивна дополнителна едукација која би се однесувала на: правилна формулација на целта, конструирањето и употребата на инструментите, статистичката обработка на резултатите, соодветна информатичка писменост (користење на соодветен софтвер), квалитативната анализа, се разбира, во конкретни денови посебно одредени за обука.

Заклучок

Теоретската елаборација и реализираното истражување нè водат кон следните заклучоци:

- Модернизацијата и рационализацијата на воспитно-образовниот процес е невозможна без претходни истражувања, проучувања на постојната теорија и воспитно-образовна практика;
- Менувањето, иновирањето на наставната работа, воспитната пракса е незамисливо без спроведување на конкретни истражувања во кои улогата на истражувач ќе ја има токму учителот(наставникот, воспитувачот);
- Неопходно е да се работи на јакнење на методолошката компетентност на учителот и во текот на инцијалното образование, но и по пат на негово активно вклучување во конкретни проектни, истражувачки активности -самостојно, како носител на истите или, пак, како член на истражувачки тимови;
- Емпириските истражувања реализирани од страна на учителите, имплементацијата на резултатите од истите ќе придонесе за унапредување на воспитно-образовниот и наставниот процес.

И за крај,

„Наставникот не е вешт унежбан техничар, туку му се потребни компетенции да забележува и дефинира проблеми, да ги истражува на начин кој ќе му помогне да ги решава, осетливост за потребите на опкружувањето во кое работи и на ситуациите со кои се соочува, навиките на преиспитување и истражување, ставот на отвореност за промени, подготвеност за иницијатива и одлучување, позитивен однос кон континуираното учење, свест за одговорноста за сопствениот развој и дејствување“.

Радуловиќ, В.

References

- Ангелоска-Галеска, Н. (2003). *Методологија на педагошките истражувања* (интерен материјал), Скопје: Филозофски факултет.
- Andrilović, V. (1991). *Metode i tehnike istraživanja u psihologiji odgoja i obrazovanja*, Zagreb: Školska knjiga.
- Банђур, В., Поткоњак, Н. (1999). *Методологија педагогије*, Београд: Савез педагошких друштава Југославије.
- Батковска, Л. (2005). *Методологија на научното истражување*, Охрид: Факултет за туризам и угостителство.
- Бешка-Петровска, В. (1999). *Анкетирање, што, зошто, кој, како?* Скопје: Филозофски факултет.
- Vujević, M. (2006). *Uvodjenje u znanstveni rad u području društvenih znanosti*, Zagreb: Školska knjiga.
- Hugh, Coolican (1995). *Introduction to research methods and Statistics in Psychology*, London: Bath Press Ltd
- Cohen, L. and Manion, L. (1994). *Research Methods in Education*, London and New York, Routledge.
- Круљ, Р., Стојановиќ, С., Круљ-Драшковиќ, Ј. (2007). *Увод у методологију педагошких истражувања са статистиком*, Врање, Учитељски факултет у Врању, Универзитет у Нишу.
- Максимовиќ, Ј. (2012). *Методолошка образованост наставника – основа за прихватање и примену иновација*, Београд: Годишњак 2012, Српска академија образовања.
- Milat, J. (2005). *Osnove metodologije istraživanja*, Zagreb: Školska knjiga.
- Mužič, V. (2004). *Uvod u metodologiju istrazivanja odgoja i obrazovanja*, Zagreb: EDUCA.

- Мојаноски, Т. Ц. (1998). *Методологија на научно-истражувачката работа (избор текстови)*, Скопје: 2 –ри Август.
- Савичевиќ, Д., (1996). *Методологија истраживања у васпитању и образовању*, Врање: Учитељски факултет.
- Смилевски, Ц. (2006). *Методологија на истражување*, Битола: Педагошки факултет.
- Suzič, N. (2007). *Primenjena pedagoška metodologija*, Banja Luka: XBS.
- Ševkušić, S.(2013).*Dometi i ograničenja kvalitativnih istrazivanja u pedagogiji (doktorska disertacija)*, Novi Sad.